

**PATOBULINTO LIETUVOS RESPUBLIKOS
LYGIŲ GALIMYBIŲ ĮSTATYMO NR. IX-1826 PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Lygios galimybės – pagrindinis šiuolaikinės visuomenės ir teisinės valstybės principas. Jį taikant, mažėja įvairios diskriminacijos apraiškos, suteikiamos vienodos galimybės dalyvauti visuomenės gyvenime. Taip pat lygios galimybės užtikrina, kad paslaugos žmonėms būtų teikiamos sąžiningai, kad visi asmenys lygiomis teisėmis dalyvautų viešajame gyvenime ir kad visi asmenys būtų vertinami vienodai, nepaisant asmens tapatybės bruožų.

Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo Nr. IX-1826 pakeitimo įstatymo projektas (toliau – Įstatymo projektas) parengtas, siekiant sistemiškai peržiūrėti lygių galimybių politikos reglamentavimą Lietuvos Respublikoje, atliepti Jungtinių Tautų Žmogaus teisių tarybos Visuotinės periodinės peržiūros darbo grupės ir lygių galimybių kontrolieriaus metinėse veiklos ataskaitose už 2024 m. teiktas rekomendacijas situacijai lygybės ir nediskriminavimo srityje, gerinti, taip pat siekiant į nacionalinę teisę perkelti šias direktyvas:

1) 2024 m. gegužės 7 d. Tarybos direktyvą (ES) 2024/1499 dėl lygybės įstaigoms taikomų standartų vienodo požiūrio į asmenis, nepriklausomai nuo jų rasinės ar etninės kilmės, srityje, vienodo požiūrio į asmenis, nepriklausomai nuo jų religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus ar seksualinės orientacijos, užimtumo ir profesinėje srityje, vienodo požiūrio į moteris ir vyrus socialinės apsaugos srityje ir dėl galimybės naudotis prekėmis bei paslaugomis ir prekių tiekimo bei paslaugų teikimo, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 2000/43/EB ir 2004/113/EB, ir

2) 2024 m. gegužės 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą (ES) 2024/1500 dėl lygybės įstaigoms taikomų standartų dėl vienodo požiūrio į moteris ir vyrus ir vienodų jų galimybių užimtumo ir profesinės veiklos srityje, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 2006/54/EB ir 2010/41/ES (toliau kartu – Direktyvos).

Pažymėtina, kad Europos Sąjungos valstybės narės, tarp jų ir Lietuvos Respublika, turi užtikrinti, kad ne vėliau kaip 2026 m. birželio 19 d. įsigaliojusių įstatymai ir kiti teisės aktai, būtini, kad būtų laikomasi šių Direktyvų.

Lygybės institucijų nepriklausomumo ir savarankiškumo stiprinimas bei kompetencijų išplėtimas

Direktyvos yra svarbios siekiant suvienodinti lygybės institucijų veiklą skirtingose Europos Sąjungos (toliau – ES) valstybėse narėse, ypač tose, kuriose teisės viršenybės principas ne visada užtikrinamas.

Lietuvos Respublikoje Direktyvų nuostatų perkėlimas į nacionalinę teisę bus reikšmingas suteikiant Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolieriui papildomus įgaliojimus, kartu stiprinant Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybą (toliau – Tarnyba) ir praplečiant Tarnybos funkcijas.

Direktyvose yra akcentuojama, kad lygybės įstaigos gali veiksmingai atlikti savo vaidmenį tik galėdamos veikti visiškai nepriklausomai, nepatirdamos įtakos iš išorės. Dėl šios priežasties yra svarbu imtis priemonių, kurios užtikrintų lygybės įstaigų nepriklausomumą ir pakankamus finansinius išteklius. Be to, yra pabrėžiama, kad valstybės narės turi imtis veiksmų, siekiant didinti visuomenės informuotumą apie lygybės įstaigų egzistavimą ir asmenų teises lygių galimybių srityje. Taip pat numatoma, kad valstybės narės turi imtis priemonių, siekiant įgalinti lygybės įstaigas vykdyti veiklą, kuria siekiama užkirsti kelią diskriminacijai, skatinti pozityvius veiksmus ir lygybės aspekto integravimą viešųjų ir privačių subjektų veikloje, organizuoti mokymus, konsultacijas lygybės tema, įsitraukti į viešus debatus, bendravimą su suinteresuotaisiais subjektais bei socialiniais partneriais, keistis gerąja patirtimi. Direktyvos numato įgaliojimą lygybės įstaigoms skelbti bent santraukas savo nuomonių ir sprendimų, kurie yra ypač svarbūs lygybės įstaigų nuomone.

Kitas svarbus aspektas yra galimybių lygybės įstaigoms gauti informaciją ir duomenis,

reikalingus diskriminacijos tyrimams vykdyti, sudarymas.

Didelis dėmesys Direktyvose skiriamas tinkamam sąlygų sudarymui asmenims teikti skundus jiems patogiu ir prieinamu būdu (pavyzdžiui, žodžiu, raštu ar internetu), kad visi asmenys galėtų naudotis lygybės įstaigų paslaugomis vienodomis sąlygomis. Be to, lygybės įstaigoms priskiriama svarbi funkcija – teikti pagalbą nukentėjusiems nuo diskriminacijos. Svarbu, kad asmenys gautų informaciją, susijusią su jų teisių gynimo priemonėmis, skundo dėl lygių galimybių pažeidimo (toliau – skundas) padavimu ir nagrinėjimu, įskaitant, terminus ir skundo padavimo būdus bei apie galimybės gauti pagalbą.

Direktyvomis siekiama, kad lygybės įstaigos būtų stiprinamos įgyvendinat šiuos principus:

- **Igalinimo:** lygybės įstaigos turi būti teisiškai ir praktiškai įgalintos veiksmingai įgyvendinti lygiateisiškumo principą. Jos turi turėti reikiamus įgaliojimus, kompetencijas ir išteklius.
- **Veiksmingumo:** lygybės įstaigos turi prisidėti prie diskriminacijos prevencijos ir lygybės skatinimo.
- **Nepriklausomumo:** lygybės įstaigos turi veikti be išorinio kišimosi ar įtakos jų veiklai.
- **Savarankiškumo:** lygybės įstaigos turi turėti galimybę pačios nuspręsti, kokių veiksmų reikia imtis, kad būtų užtikrintas lygiateisiškumo principas, taip pat priimti sprendimus dėl savo veiklos, administracinės struktūros, žmogiškųjų ir finansinių išteklių naudojimo.
- **Konsultavimo:** lygybės įstaigos turi būti įtraukiamos vertinant, ar jos turi pakankamus išteklius, nepriklausomumą ir įgaliojimus. Jų rekomendacijos turi būti pagrindas sprendimams priimti.
- **Informuotumo:** siekdamas didinti informuotumą apie savo darbą ir lygybės bei nediskriminavimo teisę, lygybės įstaigos turėtų galėti skelbti bent santraukas tų savo nuomonių ir sprendimų, kurie, jų nuomone, yra ypač svarbūs.

Statistiniai duomenys

Apžvelgiant statistinius duomenis ir atliktus tyrimus lygių galimybių ir nediskriminavimo srityje, 2023 m. Specialiojo Eurobarometro Nr. 535 duomenys atskleidė, kad tik 27 proc. dalyvavusių apklausoje mano, kad Lietuvoje pastangos, skirtos kovoti su diskriminacija, yra efektyvios. Atsakant į klausimą, kaip jaustųsi, jei vienas iš jų vaikų užmegztų romantiškus santykius su romu (-e) ar musulmonu (-e), po 46 proc. respondentų nurodė, kad jaustųsi nepatenkintai.

Lygių galimybių kontrolieriaus 2024 m. veiklos ataskaitoje nurodoma, kad 2024 m. Tarnyba gavo 261 oficialų skundą, 795 paklausimus raštu bei 70 paklausimų socialiniame tinkle „Facebook“. Telefonu dėl lygių galimybių užtikrinimo konsultuotasi 648 kartus, gyvai atvykus į Tarnybos patalpas – 19 kartų. Lyginant su 2022 m., Tarnyboje dėl galimos diskriminacijos 2023 m. gauti 236 oficialūs skundai, dar 1 419 kartų dėl konsultacijos diskriminacijos ir lygių galimybių užtikrinimo klausimais kreiptasi žodžiu (gyvai arba nuotoliu), elektroniniu paštu, telefonu, per socialinį tinklą „Facebook“. Taigi pastebima tendencija dėl išaugusio asmenų kreipimosi į Tarnybą.

2024 m. Specialusis Eurobarometras Nr. 546 parodė, kad 34 proc. respondentų Lietuvoje mano, kad lygios galimybės ir prieiga prie darbo rinkos yra svarbus elementas ES ekonominei ir socialinei plėtrai.

Tarnybos 2024 m. atlikta reprezentatyvi visuomenės nuomonės apklausa „Žmogaus teisių supratimas Lietuvoje“ 60 proc. respondentų (~čių) daugiausia diskriminacijos įžvelgia darbo rinkoje, o 24 proc. apklaustųjų – būsto nuomos srityje.

Taip pat pažymėtina, jog ši apklausa parodė, kad 6 asmenys iš 10-ties žinotų, kur kreiptis dėl pažeistų žmogaus teisių gynimo. 2023 m. Specialusis Eurobarometras Nr. 535 parodė, kad tik 14 proc. apklaustųjų apie diskriminavimo atvejį praneštų Tarnybai arba ombudsmenui. Dėl šios priežasties Lietuvoje būtina didinti žinomumą apie Tarnybos veiklą.

2025 m. atliktas Visuomenės nuostatų mažumų bei migrantų atžvilgiu Lietuvoje tyrimas parodė, kad 59 proc. respondentų nenorėtų kaimynystėje gyvent su romais, o 51 proc. – su musulmonais.

Įstatymo projekto tikslas – sistemiškai peržiūrėti lygių galimybių politikos reglamentavimą Lietuvos Respublikoje ir laiku (iki 2026 m. birželio 19 d.) perkelti Direktyvų nuostatas į nacionalinę teisę, suteikti lygių galimybių kontrolieriui papildomus įgaliojimus, sustiprinti jo nepriklausomumą,

išplėsti Tarybos kompetencijas bei funkcijas, užtikrinti pakankamus žmogiškuosius ir finansinius išteklius, kad lygių galimybių kontrolierius galėtų veiksmingai vykdyti jam pavestas funkcijas, didinti pagalbos prieinamumą asmenims, kurių lygios galimybės pažeistos, skatinti Tarybos įtraukimą į teisėkūros bei politikos formavimo procesus.

Siekiant šio tikslo, siūloma Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymą (toliau – LGĮ) išdėstyti nauja redakcija.

Įstatymo projekto uždaviniai:

1. Sustiprinti asmenų apsaugą nuo diskriminacijos.
2. Užtikrinti lygių galimybių kontrolieriaus nešališką veikimą ir veiklos nepriklausomumą.
3. Suteikti galimybę lygių galimybių kontrolieriui ginti viešąjį interesą lygių galimybių srityje.
4. Didinti visuomenės informuotumą apie Tarybą ir jos veiklą bei vykdyti diskriminacijos prevenciją.
5. Sudaryti galimybę lygių galimybių kontrolieriui gauti informaciją ir duomenis, reikalingus tyrimams dėl lygių galimybių pažeidimo vykdyti.
6. Įpareigoti lygių galimybių kontrolierių informuoti visuomenę apie savo veiklą ir skelbti savo nuomonę lygių galimybių klausimais ir (ar) priimtus nuasmenintus sprendimus (jų santraukas).
7. Sudaryti tinkamas, aiškias ir vienodas sąlygas (būdus) asmenims pateikti skundus dėl lygių galimybių pažeidimo.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymo projekto rengimą inicijavo Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija.

Įstatymo projektą parengė darbo grupė, sudaryta Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2025 m. sausio 13 d. įsakymu Nr. A1-17 „Dėl darbo grupės 2024 m. gegužės 7 d. Tarybos direktyvai (ES) 2024/1499 dėl lygybės įstaigoms taikomų standartų vienodo požiūrio į asmenis, nepriklausomai nuo jų rasinės ar etninės kilmės, srityje, vienodo požiūrio į asmenis, nepriklausomai nuo jų religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus ar seksualinės orientacijos, užimtumo ir profesinėje srityje, vienodo požiūrio į moteris ir vyrus socialinės apsaugos srityje ir dėl galimybės naudotis prekėmis bei paslaugomis ir prekių tiekimo bei paslaugų teikimo, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 2000/43/EB ir 2004/113/EB, ir 2024 m. gegužės 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvai (ES) 2024/1500 dėl lygybės įstaigoms taikomų standartų dėl vienodo požiūrio į moteris ir vyrus ir vienodų jų galimybių užimtumo ir profesinės veiklos srityje, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 2006/54/EB ir 2010/41/ES, perkelti į nacionalinę teisę, sudarymo“.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Bendrosios nuostatos

LGĮ 1 straipsnis apibrėžia šio įstatymo paskirtį, taikymo sritį. LGĮ 2 straipsnyje yra apibrėžiamos pagrindinės LGĮ vartojamos sąvokos. LGĮ 3 straipsnis numato sritis, kuriose šis įstatymas nėra taikomas. LGĮ 4 straipsnyje apibrėžiamos lygių galimybių sričiai taikytinos įrodinėjimo taisyklės.

Lygių galimybių politikos formavimas ir įgyvendinimas

LGĮ II skyriuje numatoma valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, švietimo įstaigų, kitų švietimo teikėjų bei mokslo ir studijų institucijų, darbdavio pareiga įgyvendinti lygias galimybes, lygių galimybių įgyvendinimas vartotojų teisių apsaugos srityje bei draudimas diskriminuoti organizacijose ir asociacijose. LGĮ nėra reglamentuotas valstybės lygių galimybių politikos formavimas, taip pat nėra nustatytos pagrindinių institucijų – Lietuvos Respublikos Seimo, Lietuvos Respublikos Vyriausybės, ministerijų funkcijos lygių galimybių srityje.

Lygių galimybių įgyvendinimo priežiūra ir stebėseną. Lygių galimybių kontrolieriaus įgaliojimai

LGĮ IV skyriuje įtvirtinama, kad LGĮ priežiūrą atlieka lygių galimybių kontrolierius ir numato Tarnybos bei lygių galimybių kontrolieriaus įgaliojimus.

LGĮ nesuteikta teisė lygių galimybių kontrolieriui siūlyti kompetentingiems subjektams kreiptis į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą ištirti, ar teisės aktai, susiję su lygių galimybių užtikrinimu, atitinka Lietuvos Respublikos Konstituciją ir įstatymus, nors, pavyzdžiui, Seimo kontrolierius, tokią teisę turi; konsultuoti asmenis, patyrusius priekabiavimą, seksualinį priekabiavimą dėl galimų jų teisių gynimo būdų; rengti periodines apžvalgas ar ataskaitas dėl lygių galimybių ir diskriminacijos padėties kurioje (-iose) pateikiamos rekomendacijos dėl su vienodu požiūriu, lygių galimybių užtikrinimu ir diskriminacija susijusios padėties gerinimo Lietuvoje; teikti rekomendacijas valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms pasitvirtinti ir savo interneto svetainėje paskelbti informaciją apie lygių galimybių įgyvendinimą ir užtikrinimą; kaupti, sisteminti, analizuoti informaciją savo veiklos srityje, įskaitant lygybės duomenis. Tarnyba neturi galimybės ginti viešąjį interesą lygių galimybių srityje bei atlikti taikinimo procedūrą.

Reikalavimai lygių galimybių kontrolieriui, jo skyrimo tvarka ir socialinės garantijos

LGĮ 18 straipsniu įtvirtinama lygių galimybių kontrolieriaus skyrimo ir atleidimo tvarka, tačiau nenurodyti subjektai, kurie gali pateikti kandidatūras bei kandidatūrų pateikimo tvarka. LGĮ 20 straipsnis numato su lygių galimybių kontrolieriaus pareigomis nesuderinama veiklą. LGĮ 21 straipsnyje numatomos lygių galimybių kontrolieriaus socialinės garantijos.

Reikalavimai skundui ir skundų nagrinėjimas, lygių galimybių pažeidimo tyrimas

LGĮ V skyriuje išdėstoma skundų pateikimų ir tyrimų tvarka bei reikalavimai skundui, numatant skundų pateikimo būdus, ištyrimo terminus ir subjektus, kurie turi teisę pateikti skundus.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Bendrosios nuostatos

Įstatymo projektu siūlomo nauja redakcija išdėstyti LGĮ 1 straipsnyje apibrėžiama šio įstatymo paskirtis, taikymo sritis bei sritys, kuriose šis įstatymas nėra taikomas.

Verta pabrėžti, kad Įstatymo projektu siūlomame nauja redakcija išdėstyti LGĮ yra koreguojama išimtis, kad LGĮ nuostatos netaikomos religinėms bendruomenėms ir bendrijoms, jų arba jų narių įsteigtoms organizacijoms, kurių steigimo ar juos atitinkančiuose dokumentuose nustatyta, kad jų etosas remiasi religija ar tikėjimu, nuomojant joms nuosavybės teise priklausančią turtą. Dabar galiojančioje LGĮ redakcijoje nurodoma, kad LGĮ nuostatos netaikomos religinėms bendruomenėms ir bendrijoms, jų arba jų narių įsteigtoms organizacijoms, kurių steigimo ar juos atitinkančiuose dokumentuose nurodyta, kad jų etosas remiasi religija ar tikėjimu, teikiant gaminius, prekes ir paslaugas religiniais arba tikėjimo tikslais, atsižvelgiant į tai, kad galiojantis apribojimas veikia komercinę sritį ir nepagrįstai susiaurina asmenų apsaugą nuo diskriminacijos prekių pardavimo bei paslaugų teikimo srityje.

Taip pat siūloma atsisakyti LGĮ išimties, kad LGĮ nuostatos netaikomos švietimo ir ugdymo srityse, jeigu šio įstatymo nuostatų taikymas nesuderinamas su valstybinių ar privačių ikimokyklinio ugdymo įstaigų, bendrojo ugdymo mokyklų ar kitų švietimo įstaigų, kurių steigimo ar juos atitinkančiuose dokumentuose nustatyta, kad jų etosas remiasi religija ar tikėjimu, bendruomenių siekiu ugdyti vaikus religinės bendruomenės ar bendrijos vertybes palaikančioje aplinkoje. Tokiu pakeitimu siekiama nesiaurinti asmenų teisinės apsaugos nuo diskriminacijos tose srityse, kuriose išimčių nenustato atitinkamos direktyvos. Be to, minėtos nuostatos nėra suderinamos su Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 13 d. nutarimu, kuriame konstatuota, jog „bažnyčios ir religinės organizacijos pedagogams, kitiems pasaulietinių švietimo įstaigų darbuotojams (išskyrus tikybos mokytojus) negali nustatyti jokių su jų įsitikinimais ar tikyba susijusių reikalavimų.

Valstybinių ir savivaldybių mokymo ir auklėjimo įstaigų valdymą organizuoti, prižiūrėti jų veiklą gali tik valstybės ir savivaldybių institucijos, bet ne bažnyčios ar religinės organizacijos“.

Siekiant teisinio aiškumo, Įstatymo projektu siūlomame nauja redakcija išdėstyti LGĮ siūloma tikslinti galiojančio LGĮ sąvokas ir pildyti naujomis: daugialypė, sąveikinė ir siejamoji diskriminacija. Aiški sąvokų apibrėžtis leis tiksliau įvertinti diskriminacijos reiškinį ir efektyviau ginti asmenims, kurių lygios galimybės pažeistos.

Taip pat diskriminacijos pagrindų sąrašas yra pildomas odos spalvos pagrindu. Poreikis teisinėje bazėje atsižvelgti į šį diskriminacijos pagrindą indikuotas Jungtinių Tautų Žmogaus teisių tarybos Visuotinės periodinės peržiūros darbo grupės 2022 m. teiktose rekomendacijose.

Į naujos redakcijos LGĮ įtraukus „lygybės duomenų“ sąvoką bei atitinkamas pareigas ir funkcijas įvairioms valstybės institucijoms ir įstaigoms, pavyzdžiui, Įstatymo projektu siūlomame nauja redakcija išdėstyti LGĮ 5 straipsnio 7 dalyje numatoma pareiga valstybės institucijoms ir įstaigoms teikti Valstybės duomenų agentūrai duomenis statistinei informacijai rengti pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės arba jos įgaliotos institucijos patvirtintą lygių galimybių statistinio tyrimo rodiklių sąrašą, tikimasi, reikšmingai prisidėti prie įrodymais grįstos lygių galimybių politikos formavimo ir įgyvendinimo Lietuvoje.

Svarbu akcentuoti, kad, siekiant sustiprinti darbuotojų apsaugą nuo smurto ir priekabiavimo darbe, Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plane, patvirtintame 2025 m. gruodžio 10 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 895 „Dėl Dvidešimtosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano patvirtinimo“, 2028 m. I ketv. numatyta ratifikuoti Tarptautinės darbo organizacijos konvenciją Nr. 190 dėl smurto ir priekabiavimo darbo pasaulyje panaikinimo (toliau – Konvenciją) (minėto plano 2.2.13 punktas). Konvencijos tikslas – suformuoti įtraukią, integruotą ir lyčių aspektu pagrįstą smurto ir priekabiavimo darbo pasaulyje prevencijos bei panaikinimo koncepciją. Konvencijoje vartojama sąvoka „smurtas ir priekabiavimas“ darbo pasaulyje reiškia įvairų nepriimtina elgesį ir praktikas ar jų grėsmę, nesvarbu, ar tai yra vienintelis, ar kartotinis įvykiai, kuriais siekiama padaryti fizinę, psichologinę, seksualinę ar ekonominę žalą, dėl kurių ši žala padaroma arba gali būti padaryta, įskaitant smurtą ir priekabiavimą dėl lyties.

Siekiant pasirengti ratifikuoti Konvenciją, Įstatymo projektu siūlomame nauja redakcija išdėstyti LGĮ siūloma tikslinti sąvokos „priekabiavimas“ apibrėžimą.

Siekiant suvienodinti LGĮ nustatytas tiesioginės diskriminacijos išimtis su Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatyme numatytomis išimtis, į Įstatymo projektu siūlomame nauja redakcija išdėstyti LGĮ yra įtraukiamos tokios pat tiesioginės diskriminacijos išimties, kokios yra nustatytos Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatyme.

Lygių galimybių politikos formavimas ir įgyvendinimas

Siekiant institucinės sandaros ir atsakomybių pasidalinimo aiškumo, siūloma Įstatymo projektu siūlomą nauja redakcija išdėstyti LGĮ pildyti II skyriumi „Valstybės lygių galimybių politikos formavimas ir įgyvendinimas“. Šiame skyriuje numatytas valstybės lygių galimybių politikos formavimo mechanizmas ir nurodomos už lygių galimybių politikos formavimą atsakingos institucijos.

Įstatymo projektu siūlomame nauja redakcija išdėstyti LGĮ III skyriuje „Lygių galimybių įgyvendinimas“ numatomos pareigos ir draudimai įvairiems subjektams, įgyvendinantiems lygias galimybes jų veiklos srityje.

Be to, į Įstatymo projektu siūlomą nauja redakcija išdėstyti LGĮ yra integruojami Seimo 2025 m. birželio 26 d. priimto Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo Nr. IX-1826 2, 5, 6, 7, 8, 9 ir 15¹ straipsnių pakeitimo įstatymo, kuris įsigaliojo 2026 m. sausio 1 d., nuostatos. Atkreiptinas dėmesys, kad LGĮ 6 straipsnyje ir 10 straipsnyje numatoma, kad viešojo administravimo subjektai bei viešųjų paslaugų teikėjai ir pardavėjai, gamintojai, paslaugų teikėjai asmenims su negalia privalo užtikrinti teisę į prieinamą aplinką visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje, kaip yra nurodoma Lietuvos Respublikos asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje. Siekiant atsižvelgti į prieinamumo ir tinkamo sąlygų pritaikymo santykį, Jungtinių Tautų asmenų su negalia teisių komiteto Bendroje pastaboje Nr. 2 (2014 m.) dėl 9 straipsnio „Prieinamumas“ rašoma,

kad prieinamumas yra bendro pobūdžio *ex ante* (išankstinė) pareiga, orientuota į asmenų su negalia grupes. Valstybės privalo užtikrinti prieinamumą dar prieš gaudamos individualius prašymus, nustatydamos išsamius ir standartizuotus reikalavimus paslaugų teikėjams bei statytojams. Tinkamas sąlygų pritaikymas yra *ex nunc* (nuo dabar) pareiga, skirta pavieniams asmenims konkrečiose situacijose, pavyzdžiui, darbovietėje ar mokykloje. Ši priemonė taikoma tada, kai bendrų prieinamumo standartų nepakanka, pavyzdžiui, asmuo turi retą sutrikimą arba nesinaudoja standartinėmis priemonėmis (pavyzdžiui, neskaito Brailio raštu). Priešingai nei bendrojo prieinamumo atveju, pareiga pritaikyti sąlygas galioja tik tiek, kiek tai nesudaro subjektui nepagrįstos naštos. Šių dviejų sąvokų santykis leidžia užtikrinti individualų teisingumą. Nors prieinamumo standartai tarnauja kaip rodiklis, būtent tinkamas sąlygų pritaikymas tampa įrankiu, užtikrinančiu nediskriminavimą ir lygybę, atsižvelgiant į konkretaus asmens orumą, savarankiškumą bei pasirinkimus tais atvejais, kai standartizuoti sprendimai yra nepakankami. Pavyzdžiui, mokėjimo terminalas gali atitikti Lietuvos Respublikos gaminių ir paslaugų prieinamumo reikalavimų įstatymo, kuriuo įgyvendinama 2019 m. balandžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/882 dėl gaminių ir paslaugų prieinamumo reikalavimų, nuostatas, tačiau galimi atvejai, kai asmuo su negalia dėl negalios pobūdžio ar kitokių aplinkybių mokėjimo terminalu negali naudotis. Prašymas pakeisti (perdaryti) mokėjimo terminalą būtų nepagrįsta našta, tačiau paslaugos teikėjas, atsižvelgdamas į asmens su negalia prašymą, turėtų organizuoti procesą ir pagalbą taip, kad būtų užtikrintas paslaugos suteikimas asmeniui su negalia konkrečioje situacijoje.

Įstatymo projektu siūlomo nauja redakcija išdėstyti LGĮ 6 straipsnyje numatomos pareigos valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms užtikrinti lygias galimybes atliekant ir kitas viešojo administravimo funkcijas bei remti projektus, priemones ir iniciatyvas, kurios padeda įgyvendinti lygias galimybes. Atkreiptinas dėmesys, kad šio straipsnio 3 dalyje siūloma nustatyti, kad valstybės ir savivaldybių institucijos bei įstaigos įgyvendina valstybės lygių galimybių politiką, bendradarbiaudamos su nevyriausybinėmis organizacijomis, akademine bendruomene ir kitais suinteresuotais subjektais, kurie veikia lygių galimybių srityje (pavyzdžiui, kontrolieriais, tarptautinėmis organizacijomis, kitais subjektais, su kuriais bendradarbiaujant yra įgyvendinama lygių galimybių politika), taip įvertinant šių subjektų pastebėjimus ir teikiamus pasiūlymus lygių galimybių politikai tobulinti. Tai prisidės prie geresnio lygių galimybių užtikrinimo tiek valstybės, tiek vietos savivaldos lygmeniu viešojo administravimo bei paslaugų teikimo srityje. Įstatymo projektu siūlomą nauja redakcija išdėstyti LGĮ siūloma pildyti pareiga švietimo įstaigoms, švietimo teikėjams bei mokslo ir studijų institucijoms užtikrinti, kad nebūtų diskriminacijos, kai yra parenkamos ar patys asmenys pasirenka mokymo programos ar dėstomi dalykai, vykdoma profesinio orientavimo veikla ir keliama kvalifikacija, ugdomi profesiniai įgūdžiai ir (ar) suteikiama praktinio darbo patirtis (7 straipsnis). Šis siūlymas prisidės prie lygių galimybių užtikrinimo kvalifikacijos kėlimo veiklose bei mokymo programų ar dalykų pasirinkimo procese.

Įstatymo projektu siūlomo nauja redakcija išdėstyti LGĮ 8 straipsniu siekiama įpareigoti darbdavius, kad darbuotojai ar valstybės tarnautojai darbo vietoje nebūtų diskriminuojami, kad dėl nėštumo ir gimdymo atostogų, tėvystės atostogų, atostogų vaikui prižiūrėti, papildomų poilsio dienų darbuotojams, auginantems vaikus, nemokamų atostogų, skirtų sergančiam šeimos nariui ar kartu su darbuotoju, valstybės tarnautoju gyvenančiam asmeniui slaugyti (prižiūrėti), suteikimo ir lankstaus darbo grafiko nustatymo. Tai prisidės prie apsaugos nuo diskriminacijos darbo vietoje ir gaunant garantijas, susijusias su darbu.

Siūlomas Įstatymo projektu siūlomo nauja redakcija išdėstyti LGĮ 9 straipsnis numato lygių galimybių ir nediskriminavimo įgyvendinimą savanoriškoje veikloje. Šios nuostatos prisidės prie geresnio savanorių lygių galimybių užtikrinimo ir apsaugos nuo diskriminacijos.

Įstatymo projektu siūlomo nauja redakcija išdėstyti LGĮ 12 straipsniu siūloma įtvirtinti draudimą diskriminuoti skelbimuose dėl būsto, kai skelbimai yra vieši, priėmimo į darbą, valstybės tarnybą, stažuotis, mokytis, atlikti praktiką ar savanorišką veiklą. Tokiu pasiūlymu siekiama didinti apsaugą nuo diskriminacinio pobūdžio skelbimų paminėtose srityse ir suteikti teisę lygių galimybių kontrolieriui tirti asmenų skundus, susijusius su diskriminaciniais skelbimais.

Lygių galimybių įgyvendinimo priežiūra ir stebėseną. Lygių galimybių kontrolieriaus įgaliojimai

Įstatymo projektu siūlomo nauja redakcija išdėstyti LGĮ IV skyrius „Lygių galimybių kontrolierius, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba ir Komisija“ skiriamas lygių galimybių įgyvendinimo priežiūros ir stebėsenos institucijoms. Įstatymo projektu siūlomo nauja redakcija išdėstyti LGĮ 13 straipsnis reglamentuos lygių galimybių kontrolieriaus veikos pagrindus. LGĮ siūloma papildyti nuostata, užtikrinančia, kad lygių galimybių kontrolieriui negali būti daromas spaudimas (politinis, ekonominis ir pan.), kuris galėtų daryti įtaką jo priimamiems sprendimams. Šio straipsnio 3 dalyje siūloma papildyti lygių galimybių kontrolieriaus įgaliojimus, sulyginant juos su Seimo kontrolierių ir vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įgaliojimais dėl galimybės siūlyti Seimui kreiptis į Konstitucinį Teismą ištirti, ar teisės aktai, susiję su lygių galimybių užtikrinimu, atitinka Konstituciją ir įstatymus. Be to, lygių galimybių kontrolieriaus įgaliojimai išplečiami suteikiant jam teisę ginti viešąjį interesą lygių galimybių srityje ir atlikti taikinimo procedūrą. Įstatymo projektu siūlomo nauja redakcija išdėstyti LGĮ 13 straipsnio 3 dalies 5 punkte ir 4 dalies 3 punkte nurodytos funkcijos lygių galimybių kontrolieriui pavedamos, siekiant perkelti Direktyvų 7 ir 10 straipsnio 3 dalies c punkto nuostatas į nacionalinę teisę.

Siekiant tinkamai perkelti į nacionalinę teisę ir įgyvendinti 2024 m. gegužės 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2024/1385 dėl kovos su smurtu prieš moteris ir smurtu artimoje aplinkoje 28 straipsnio nuostatas, lygių galimybių kontrolieriui pavedama funkcija konsultuoti asmenis, patyrusius seksualinį priekabiavimą dėl galimų jų teisių gynimo priemonių.

Tokie siūlomi LGĮ pakeitimai prisidės prie lygių galimybių kontrolieriaus nepriklausomumo, savarankiškumo stiprinimo, o lygių galimybių kontrolieriaus funkcijų išplėtimas užtikrins asmenų, kurių lygios galimybės pažeistos, teisinį tikrumą ir saugumą bei galimas pažeistų teisių gynimo priemones.

Įstatymo projektu siūlomame nauja redakcija išdėstyti LGĮ siūloma numatyti reikalavimus rengiamoms ir skelbiamoms lygių galimybių kontrolieriaus ataskaitoms ir apžvalgoms lygių galimybių srityje, bei teikiamoms išvadoms ir rekomendacijoms. Siekiant perkelti Direktyvų 17 straipsnio c dalį į nacionalinę teisę, lygių galimybių kontrolieriui numatoma funkcija rengti periodines apžvalgas ar ataskaitas dėl lygių galimybių ir diskriminacijos padėties kurioje (-iose) pateikiamos rekomendacijos dėl su vienodu požiūriu, lygių galimybių užtikrinimu ir diskriminacija susijusios padėties gerinimo Lietuvoje.

Be to, lygių galimybių kontrolierius įgaliojamas teikti rekomendacijas valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms, pasitvirtinti ir savo interneto svetainėje paskelbti informaciją apie lygių galimybių įgyvendinimą ir užtikrinimą bei kaupti, sisteminti, analizuoti informaciją savo veiklos srityje, įskaitant lygybės duomenis. Tokios naujos LGĮ nuostatos siūlomos, siekiant perkelti į nacionalinę teisę Direktyvų 3 straipsnio 4 dalį ir 16 straipsnio 1 dalį.

Tikimasi, kad tokių naujų siūlomų nuostatų įtraukimas į LGĮ prisidės prie geresnio informacijos keitimosi ir efektyvesnės teisėkūros lygių galimybių srityje.

Verta pastebėti, kad Įstatymo projektu siūlomo nauja redakcija išdėstyti LGĮ 21 straipsnyje nėra numatomas kadencijų apribojimas Tarnybos atstovui Komisijoje. Tarnybos atstovas atlieka ir Komisijos nario, ir sekretoriaus funkciją. Siekiant užtikrinti Komisijos veiklos tęstinumą, ekspertškumą, Tarnybos atstovas kaupia informaciją, kuri perduodama naujos sudėties Komisijai. Taip pat tokiu būdu užtikrinama istorinė atmintis, žinios ir Tarnybos atstovo, atliekančio ir Komisijos nario, ir sekretoriaus funkciją, kompetencija Konvencijos stebėsenos srityje.

Reikalavimai lygių galimybių kontrolieriui ir jo socialinės garantijos

Įstatymo projektu siūlomo nauja redakcija išdėstyti LGĮ 14 straipsnis numato lygių galimybių kontrolieriaus pozicijai užimti taikomus reikalavimus, taip pat lygių galimybių kontrolieriaus skyrimo ir atleidimo tvarką. Teikiamas siūlymas, kad kandidatą į lygių galimybių kontrolieriaus poziciją Seimo Pirmininkui gali siūlyti valstybės institucijos, nevyriausybinės organizacijos ir mokslo bei studijų institucijos. Tokia nuostata sudarys prielaidas didesnei kandidatų įvairovei ir nepriklausomumui.

Įstatymo projektu siūlomo nauja redakcija išdėstyti LGĮ 16 straipsnis nustato veiklą, nesuderinimą su lygių galimybių kontrolieriaus pareigomis, siekiant išlaikyti kontrolieriaus nepriklausomumą bei nešališkumą. Numatoma, kad lygių galimybių kontrolierius negali būti politinių organizacijų nariu ir gali atlikti savanorystę Savanoriškos veiklos įstatyme nurodytose priimančiosiose organizacijose – labdaros ir paramos fonduose, asociacijose, viešosiose įstaigose, jei jos laikomos nevyriausybinėmis organizacijomis, taip pat kitose priimančiosiose organizacijose, išskyrus biudžetines įstaigas ir politines organizacijas.

Įstatymo projektu siūlomo nauja redakcija išdėstyti LGĮ 17 straipsniu numatomos lygių galimybių kontrolieriaus socialinės garantijos, apimančios išeitinių išmokų išmokėjimo tvarką.

Įstatymo projektu siūlomo nauja redakcija išdėstyti LGĮ 18 straipsniu siekiama numatyti pareigą lygių galimybių kontrolieriui informuoti visuomenę apie savo veiklą ir skelbti savo nuomonę lygių galimybių klausimais ir (ar) priimtus nuasmenintus sprendimus (jų santraukas, numatant išimtis, kai net ir nuasmeninus sprendimą (jo santrauką) nebūtų užtikrinta asmens duomenų apsauga. Toks pasiūlymas prisidės prie visuomenės ir kitų suinteresuotų grupių supažindinimo su galiojančiu teisiniu reglamentavimu lygių galimybių užtikrinimo srityje ir taikoma praktika bei didins lygių galimybių kontrolieriaus veiklos viešumą.

Siekiant į nacionalinę teisę perkelti ir įgyvendinti Direktyvų 17 straipsnio b punkto nuostatas, Įstatymo projekto 19 straipsnyje siūloma numatyti, kokia informacija turi būti pateikiama lygių galimybių kontrolieriaus veiklos ataskaitoje (t. y. informacija apie lygių galimybių kontrolieriaus veiklą, lygių galimybių padėties Lietuvos Respublikoje apžvalgą, Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų panaudojimą, Tarnybos valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, skaičių, lygių galimybių kontrolieriaus pateiktas išvadas ir (ar) rekomendacijas).

Reikalavimai skundai ir skundų nagrinėjimas, lygių galimybių pažeidimo tyrimas

Įstatymo projektu siūlomo nauja redakcija išdėstyti LGĮ V skyriuje „Lygių galimybių pažeidimas“ pateikiama aiški lygių galimybių pažeidimo samprata ir nustatomos asmens, kurio lygios galimybės galimai pažeistos, teisės. Toks reguliavimas leis asmeniui, kurio lygios galimybės galimai buvo pažeistos, aiškiai suprasti ir žinoti savo teises ir jam prieinamu bendravimo būdu gauti informaciją apie teisinę ir institucinę sistemą lygių galimybių užtikrinimo srityje bei Tarnybos funkcijas. Įstatymo projekto 23 straipsniu bus perkeltos į nacionalinę teisę Direktyvų 6 straipsnio nuostatos.

Siūloma pildyti Įstatymo projektu siūlomo nauja redakcija išdėstyti LGĮ VI skyriumi „Skundo pateikimas ir nagrinėjimas“, kuris numato skundo pateikimo ir nagrinėjimo tvarką. Įstatymo projektu siūlomo nauja redakcija išdėstyti LGĮ 24 straipsniu numatoma skundo pateikimo terminai ir būdai pateikti skundą. Verta pastebėti, kad bus sudaryta galimybė skundą pateikti žodžiu. Taip siekiama perkelti į nacionalinę teisę Direktyvų 12 straipsnio nuostatas ir užtikrinti, kad Tarnybos paslaugomis galėtų vienodomis sąlygomis ir nemokamai naudotis visi Lietuvos Respublikos gyventojai. Be to, atsižvelgiant į lygių galimybių kontrolieriaus metinėse veiklos ataskaitose už 2024 m. ir 2025 m. teiktas rekomendacijas (2024 m.: „Svarstyti keisti teisės aktus ir nustatyti reikalavimą teikiant skundus vartotojų teisių srityje pateikti įrodymus apie išankstinį kreipimąsi į paslaugos teikėją, siekiant efektyviau spręsti asmenų problemas bei valdyti Tarnybos išteklius“; 2025 m.: „Keisti teisės aktus ir nustatyti reikalavimą teikiant skundus vartotojų teisių srityje pateikti įrodymus apie išankstinį kreipimąsi į paslaugos teikėją. Tokiu būdu būtų efektyviau sprendžiamos asmenų problemos bei valdomi Tarnybos išteklių“), siūlomas specialus skundų pateikimo reglamentavimas tiems atvejams, kuomet skundas teikiamas, kai gamintojas, pardavėjas, paslaugų teikėjas nesilaiko LGĮ 10 straipsnyje nustatytų pareigų ir pažeidžia asmens teises ar teisėtus interesus. Tokiais atvejais numatoma pareiga asmenims teikti skundą lygių galimybių kontrolieriui tik po to, kai gamintojas, pardavėjas, paslaugų teikėjas netenkina asmens reikalavimų, susijusių su galimu paminėtų subjektų pareigų nesilaikymu ir asmens teisių ar teisėtų interesų pažeidimu. Skundas, pateiktas nesilaikant šio reikalavimo, nebus nagrinėjamas, jeigu lygių galimybių kontrolierius nenuspręs kitaip. Įstatymo projektu siūlomo nauja redakcija išdėstyti LGĮ 25 straipsniu reikalavimai skundai pildomi reikalavimais nurodyti pageidaujamą būdą su skundo nagrinėjimu susijusiai informacijai gauti, diskriminacijos pagrindą ir, kad skundas, pateikiamas elektroninių ryšių priemonėmis, turi būti pasirašytas kvalifikuotu

elektroniniu parašu arba skundas turi būti suformuotas tokiu būdu, kuriuo užtikrinama elektroninė asmens atpažintis ir teksto autentiškumas. Taip pat nurodoma, kad pareiškėjas turi būti informuojamas Tarnybos atstovo, kad, siekiant užtikrinti visapusišką ir objektyvų skundo tyrimą bei užtikrinti subjekto, kurio veiksmai (neveikimas) skundžiami, teisę į gynybą, tyrimo metu bus atskleisti pareiškėjo vardas, pavardė, skundo dalykas.

Įstatymo projektu siūlomo nauja redakcija išdėstyti LGĮ 26 straipsniu numatoma skundų sujungimo ir išskyrimo procedūra. Tikimasi, kad toks pasiūlymas prisidės prie skundų nagrinėjimo operatyvumo ir objektyvumo.

Įstatymo projektu siūlomo nauja redakcija išdėstyti LGĮ 28 straipsnyje įtvirtinama galimybė pratęsti tyrimo ilgesniam nei vieno mėnesio laikotarpiui LGĮ numatytais atvejais (pavyzdžiui, galimos sisteminės diskriminacijos atvejais, dėl informacijos gausos, skundžiamų veiksmų tęstinumo pobūdžio, būtinybės atlikti papildomą tyrimą ir kt.). Tai ypač svarbu, kalbant apie vis aktualesniais tampančius lygių galimybių pažeidimus dirbtinio intelekto pagalba valdomose sistemose, kai gali būti reikalinga atlikti itin sudėtingus ir ilgą laiką truncančius tyrimus. Tokio pobūdžio termino pratęsimo poreikis indikuotas lygių galimybių kontrolieriaus veiklos ataskaitos už 2024 m. teiktose rekomendacijose (*Atsižvelgiant į kitų šalių patirtį ir praktiką, kad tyrimai dėl diskriminacijos, kuri gali pasireikšti taikant dirbtinio intelekto sistemas bei algoritmus, gali vykti ne vienerius metus, svarstyti pratęsti šiuo metu Lygių galimybių įstatyme numatytų tyrimų dėl diskriminacijos atlikimo terminus*).

Įstatymo projektu siūlomo nauja redakcija išdėstyti LGĮ 29 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad, jeigu pareiškėjas ir skundžiamas asmuo sudaro taikos sutartį, lygių galimybių pažeidimo tyrimas yra nutraukiamas.

Įstatymo projektu siūlomo nauja redakcija išdėstyti LGĮ 30 straipsnyje numatoma galimybė lygių galimybių kontrolieriui iš asmenų gauti reikalingą informaciją jo funkcijoms atlikti bei pareigą asmenims susipažinti su lygių galimybių sprendimu ir informuoti apie jo vykdymą.

Tokios siūlomos naujos LGĮ nuostatos prisidės prie aiškesnio ir efektyvesnio skundų nagrinėjimo ir lygių galimybių pažeidimo tyrimų proceso.

Taikinimo procedūros galimybė ir teisė ginti viešąjį interesą lygių galimybių srityje

Siekiant perkelti į nacionalinę teisę Direktyvų 7 straipsnių ir 10 straipsnių 3 dalies c punkto nuostatas, Įstatymo projektu siūlomo nauja redakcija išdėstyti LGĮ siūlomas 31 straipsnis, numatantis taikinimo procedūrą Tarnyboje. Tikimasi, kad įteisinus galimybę lygių galimybių kontrolieriui atlikti taikinimo procedūrą Tarnyboje, bus sudarytos sąlygos ginčus lygių galimybių srityje išspręsti greičiau, mažesnėmis sąnaudomis ir ne teismo tvarka.

Be to, Įstatymo projektu siūlomu nauja redakcija išdėstyti LGĮ siekiama įteisinti galimybę lygių galimybių kontrolieriui ginti viešąjį interesą lygių galimybių srityje teisme Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso arba Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka (Įstatymo projektu siūlomo nauja redakcija išdėstyti LGĮ 13 straipsnio 3 dalies 5 punktą).

Toks siūlomas naujas teisinis reguliavimas padės užtikrinti asmenų lygybę ir vienodą požiūrį į juos be diskriminacijos visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje, suteiks asmenims saugumą, teisinį tikrumą, kad jų pažeistos teisės gali būti ginamos, padedant kompetentingoms valstybės institucijoms.

Baigiamosios nuostatos

Numatoma, kad Įstatymo projektu siūlomas teisinis reguliavimas įsigalios 2026 m. birželio 19 d., atsižvelgiant į Direktyvose nustatytą jų perkėlimo terminą.

Yra numatyta, kad Seimas ir lygių galimybių kontrolierius iki 2026 m. birželio 18 d. priims Įstatymo projektu siūlomo nauja redakcija išdėstyti LGĮ įgyvendinamuosius teisės aktus.

Siekiant lygių galimybių kontrolieriaus ir Komisijos veiklą tęstinumo, yra numatyta, kad iki 2026 m. birželio 18 d. Seimo paskirto lygių galimybių kontrolieriaus įgaliojimai tęsiasi iki jo kadencijos pabaigos, o Komisija, sudaryta iki 2026 m. birželio 18 d., veikia iki savo kadencijos pabaigos. Skundai, pateikti lygių galimybių kontrolieriui iki minėtos datos, baigiami nagrinėti vadovaujantis iki 2026 m. birželio 18 d. galiojusiomis teisinio reguliavimo nuostatomis.

Be to, perkeliant Direktyvų 18 straipsnio 2 dalies nuostatas į nacionalinę teisę, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija įpareigojama ne vėliau kaip 2031 m. birželio 19 d., o vėliau kas 5 metus, pateikti Europos Komisijai informaciją apie lygių galimybių kontrolieriaus veiklą, atsižvelgdama į lygių galimybių kontrolieriaus metines veiklos ataskaitas.

Reikšminga paminėti, kad yra numatoma atlikti Įstatymo projektu siūlomo nauja redakcija išdėstyti LGĮ nustatyto galiojančio teisinio reguliavimo poveikio *ex post* vertinimą, kurį atliekant bus įvertinta, kokių mastu asmenys ir lygių galimybių kontrolierius pasinaudojo šiuo įstatymu nustatytomis teisinio reguliavimo priemonėmis: ar šiuo įstatymu nustatytas viešojo intereso gynimas lygių galimybių srityje buvo efektyvus ir padėjo užtikrinti žmonių teisę į lygybę ir vienodą požiūrį į juos be diskriminacijos visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje, kiek skundų dėl lygių galimybių pažeidimo buvo gauta Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje per kiekvienus *ex post* vertinimo laikotarpio kalendorinius metus ir kokiais diskriminacijos pagrindais buvo pateikti šie skundai.

Priėmus Įstatymo projektu siūlomus LGĮ pakeitimus, laukiami teigiami teikiamo pasiūlymo rezultatai (naudos):

- geresnė asmenų, kurių lygios galimybės pažeistos, teisių apsauga suteiks asmenims saugumą ir teisinį tikrumą, kad jų pažeistos teisės gali būti ginamos, padedant kompetentingoms valstybės institucijoms;
- išplėstos lygių galimybių kontrolieriaus kompetencijos, jam suteikiant teisę ginti viešąjį interesą lygių galimybių srityje bei atlikti taikinimo procedūrą;
- sustiprintas lygių galimybių kontrolieriaus nepriklausomumas ir savarankiškumas.

Pastebėtina, kad įvertinus Seimo Teisės departamento 2026 m. kovo 12 d. išvadoje Nr. XVP-1265 pateiktas pastabas ir pasiūlymus, taip pat Įstatymo projekto pateikimo Seimo posėdyje metu Seimo narių išsakytus komentarus ir pastebėjimus, Įstatymo projektu siūlomas nauja redakcija išdėstyti LGĮ buvo atitinkamai patobulintas (pavyzdžiui, diskriminacijos pagrindų sąvokoje atsisakyta lytinės tapatybės, lyties raiškos ir kitų lyties požymių pagrindų).

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Poveikis reguliuojamai sričiai. Naujas siūlomas teisinis reguliavimas leis užtikrinti geresnę asmenų apsaugą nuo diskriminacijos įvairiais diskriminacijos pagrindais, taip pat nustatys galimybę lygių galimybių kontrolieriui inicijuoti ir atlikti taikinimo procedūrą Tarnyboje. Be to, įteisinama galimybė lygių galimybių kontrolieriui ginti viešąjį interesą lygių galimybių srityje.

Poveikis administracinei naštai. Nauju siūlomu teisiniu reguliavimu numatoma pareiga valstybės institucijoms, vadovaujantis Lietuvos Respublikos oficialiosios statistikos ir valstybės duomenų valdysenos įstatymu, teikti Valstybės duomenų agentūrai duomenis statistinei informacijai rengti pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės arba jos įgaliotos institucijos patvirtintą lygių galimybių statistinio tyrimo rodiklių sąrašą. Taip pat numatomos naujos funkcijos lygių galimybių kontrolieriui ir Tarnybai.

Poveikis socialinei aplinkai. Nauju siūlomu teisiniu reguliavimu, išplečiant diskriminacijos pagrindų sąrašą, įteisinant galimybę lygių galimybių kontrolieriui inicijuoti ir atlikti taikinimo procedūrą Tarnyboje, bei galimybę lygių galimybių kontrolieriui ginti viešąjį interesą, bus sustiprinta asmenų apsauga nuo diskriminacijos. Bus didinamas žinomumas apie Tarnybos vykdomą veiklą ir skatinama diskriminacijos prevencija, vykdant pozityvius veiksmus ir lygybės aspekto integravimą viešųjų ir privačių subjektų veikloje, organizuojant mokymus, konsultacijas lygybės tema, įsitraukiant į viešus debatus, bendravimą su suinteresuotaisiais subjektais bei socialiniais partneriais, ir keičiantis gerąja patirtimi. Taip pat bus sudaromos galimybės visiems asmenims, įskaitant ir asmenis su negalia, naudotis Tarnybos paslaugomis vienodomis sąlygomis, gauti informaciją apie pagalbą diskriminacijos atveju bei pateikti skundą asmeniui patogiu būdu.

Poveikis valstybės institucinei sąrangai. Nauju siūlomu teisiniu reguliavimu numatomas lygių galimybių politikos valdymo ir įgyvendinimo mechanizmas, įtvirtinantis aiškų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų atsakomybių pasidalinimą, įgalinantis jas numatyti strateginius ir (ar) pažangos uždavinius, priemones, formuoti ir (ar) įgyvendinti lygių galimybių politiką bendradarbiaujant su nevyriausybinėmis organizacijomis, akademinė bendruomene ir kitais suinteresuotais subjektais. Tokiu būdu bus paskatintas tarpinstitucinis bendradarbiavimas lygių galimybių srityje, atsižvelgiama į visuomenės interesus.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priimtas įstatymas įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Priimtas įstatymas neturės reikšmingo poveikio verslo sąlygoms ir jo plėtrai. Tikimasi, kad, priėmus Įstatymo projektu siūlomus pakeitimus, verslo subjektai skirs daugiau dėmesio lygių galimybių užtikrinimui, siekiant, kad asmenims būtų sudaromos vienodos sąlygos gauti tokias pačias prekes, gaminius ir paslaugas, ir kad asmenys nepatirtų diskriminacijos gaudami gaminius, prekes ir paslaugas bei informaciją apie juos (jas).

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus įstatymą, kitų įstatymų priimti, keisti ar pripažinti netekusiais galios nereikės.

10. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas parengtas laikantis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas. Įstatymo projektu teikiami pasiūlymai dėl galiojančių sąvokų ir (ar) jų apibrėžčių keitimo ar naujų apibrėžimo, kurie yra suderinti su Valstybine lietuvių kalbos komisija. Įstatymo projektu naujai apibrėžiamos tokios sąvokos kaip daugialypė diskriminacija, diskriminacijos pagrindai, lygybės duomenys, sąveikinė diskriminacija, siejamoji diskriminacija, specialiosios laikinosios priemonės.

11. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas bei Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymo projektas neprieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatoms ir Europos Sąjungos teisės normoms.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įstatymo įgyvendinamųjų teisės aktų, kas ir kada juos turėtų priimti

Priimtam įstatymui įgyvendinti Seimas bei lygių galimybių kontrolierius iki 2026 m. birželio 18 d. turės parengti ir priimti šio įstatymo įgyvendinamuosius teisės aktus:

1) Lietuvos Respublikos Seimo nutarimą „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. lapkričio 18 d. nutarimo Nr. IX-1827 „Dėl Moterų ir vyrų lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos pavadinimo pakeitimo ir Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ (parengs Seimo Žmogaus teisių komitetas);

2) Lygių galimybių kontrolieriaus įsakymą „Dėl Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos darbo reglamento patvirtinimo“;

3) Lygių galimybių kontrolieriaus įsakymą „Dėl Skundų dėl lygių galimybių pažeidimo pateikimo ir jų nagrinėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“;

4) Lygių galimybių kontrolieriaus įsakymą „Dėl Taikinimo procedūros atlikimo Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje tvarkos aprašo patvirtinimo“;

5) Lygių galimybių kontrolierius turės pakeisti Tarnybos administracinę struktūrą, padalinių nuostatus, valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, pareigybių skaičių, pareigybių sąrašą ir pareigybių aprašymus.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Tarnybos apskaičiuotas valstybės biudžeto lėšų poreikis rodo, kad, įsigaliojus Įstatymo projektu siūlomiems pakeitimams, kurių didžioji dalis yra susijusi su Direktyvų nuostatų perkėlimu į nacionalinę teisę, Tarnybai 2026 m. reikės 245 000 eurų, o 2027–2028 m. laikotarpiu – po 308 000 eurų kasmet. 2026–2028 m. laikotarpiu iš viso reikės 861 000 eurų valstybės biudžeto lėšų. Įstatymo projektas bus įgyvendinamas iš Tarnybai jau skirtų asignavimų.

Valstybės biudžeto lėšų poreikio pagrindimas:

1) 7,5 naujų Tarnybos darbuotojų darbo užmokesčiui.

Naujų etatų poreikio Tarnyboje pagrindimas:

2 etatai bus reikalingi naujoms iki šiol Tarnybai nebūdingoms funkcijoms – ieškiniams (išvados) rengti ir pateikti teisme Tarnybos vardu, ginant viešąjį interesą; preliminariai vertinti diskriminacijos atvejus ir juos atrinkti viešojo intereso gynimui; lygybės duomenims rinkti; taikinimo procedūrai Tarnyboje vykdyti.

1 etatas reikalingas pagal darbo sutartį dirbančiam darbuotojui, kuris atliks Tarnybos sekretoriaus- referento funkcijas. Išplėtus LGĮ taikymo sritį, numatoma, kad padidės Tarnybos gaunamų, siunčiamų ir saugomų dokumentų srautas, taip pat asmenų konsultavimo poreikis. Tarnyba iki šiol neturėjo sekretoriaus-referento pareigybės, šias funkcijas vykdė kiti Tarnybos darbuotojai, kaip papildomas funkcijas, jas atlikdami prie kitų savo funkcijų. Prognozuojant Tarnybos darbuotojų darbo krūvių padidėjimą, būtina numatyti atskirą pareigybę, siekiant Tarnyboje užtikrinti sklandų dokumentų valdymą, atsakymų suinteresuotiems asmenims teikimą, veiklų koordinavimą ir kt.

2 nauji etatai reikalingi skundams nagrinėti ir konsultuoti asmenis, kurių lygios galimybės galimai yra pažeistos. Įstatymo projektu siūlomo nauja redakcija išdėstyti LGĮ nuostatos numato platesnę asmenų apsaugą nuo diskriminacijos naujose srityse: valstybės ir savivaldybės įstaigų srityje, savanorių apsaugos srityje; dėl tinkamų sąlygų pritaikymo asmenims su negalia prekių ir paslaugų srityje, švietimo, organizacijų srityse; skelbimuose dėl būsto, kai skelbimai yra vieši, priėmimo į darbą, valstybės tarnybą, stažuotis, mokytis, atlikti praktiką ar savanorišką veiklą bei naują draudžiamos diskriminacijos pagrindą – odos spalvą. Manoma, kad tai reikšmingai padidins teisinio darbo apimtį Tarnyboje.

1,5 naujo etato reikalinga įdarbinti darbuotojams, rengiantiems išvadas ir (ar) rekomendacijas bet kokiais su diskriminacija ir lygių galimybių užtikrinimu susijusiais klausimais dėl Įstatymo projektu siūlomo nauja redakcija išdėstyti LGĮ nuostatų įgyvendinimo. Šie darbuotojai taip pat teiks pasiūlymus valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms dėl teisės aktų tobulinimo ar lygių galimybių įgyvendinimo politikos prioritetų, diegiant naujus mokomuosius įrankius, teiks konsultacijas, organizuos ir ves mokymus, rengs analizes dėl platesnio subjektų rato ir išplečiamų pareigų įgyvendinant Įstatymo projektu siūlomo nauja redakcija išdėstyti LGĮ nuostatas, įskaitant pareigą užtikrinti tinkamų sąlygų pritaikymą asmenims su negalia įvairiose srityse bei apmokant bei konsultuojant savanorius priimančias ir koordinuojančias organizacijas.

0,5 etato reikalinga kalbos redaktoriaus funkcijoms atlikti ir 0,5 etato – diskriminacijos prevencijai vykdyti, įgyvendinant Įstatymo projektu siūlomo nauja redakcija išdėstyti LGĮ nuostatas, įskaitant nepriklausomų apžvalgų apie diskriminacijos apraiškas Lietuvos Respublikoje bei ataskaitų dėl lygių galimybių ir diskriminacijos padėties rengimą ir skelbimą, kai, siekiant tobulinti teisės aktus ar formuoti lygių galimybių įgyvendinimo politikos prioritetus, Tarnyba gali prašyti valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų pateikti informaciją apie teisės aktų įgyvendinimą, taip pat gali viešai skelbti šias išvadas ir (ar) rekomendacijas ir prašyti nevyriausybinių organizacijų, profesinių sąjungų ir organizacijų (asociacijų) pateikti nuomonę ir pasiūlymus dėl jų.

2026 m. numatomas valstybės biudžeto lėšų poreikis naujų darbuotojų darbo užmokesčiui – 176 000 eurų, o 2027–2028 m. laikotarpiu – po 257 000 eurų kasmet.

2) 7,5 naujų Tarnybos darbuotojų darbo vietų įrengimui. Planuojama, kad tam 2026 m. reikės skirti 25 600 eurų.

3) Tarnybos bylinėjimosi išlaidoms padengti 2027–2028 m. laikotarpiu – po 10 000 eurų kasmet.

4) lygių galimybių kontrolieriaus sprendimų įgyvendinimo stebėsenos įrankiui įdiegti ir palaikyti 2026 m. – 5 000 eurų, 2027–2028 m. laikotarpiu – po 2 000 eurų kasmet.

5) Tarnybos darbuotojų komandiruočių išlaidoms, kurios bus skirtos Tarnybos darbuotojų kvalifikacijai kelti ir dalintis gerosiomis praktikomis tarp valstybių narių 2026–2028 m. laikotarpiu – po 7 800 eurų kasmet.

6) skirtingų visuomenės grupių situaciją vertinantiems tyrimams (kokybiniais, kiekybiniais, visuomenės nuomonės apklausoms) atlikti, apžvalgoms žmogaus teisių klausimais rengti, vertimo į užsienio kalbas paslaugoms ir kitoms išlaidoms, susijusioms su tyrimų atlikimu, padengti; 2026–2028 m. laikotarpiu planuojama po 28 000 eurų kasmet.

7) sukurti 4 paskyras ir suteikti prieigą Tarnybos darbuotojams prie Lietuvos teisinės duomenų bazės Infolex, kurioje pateikiami teisės aktai ir teismų praktika. Planuojama, kad šiam tikslui Tarnybai 2026–2028 m. laikotarpiu prireiks 2 800 eurų kasmet.

Valstybės biudžeto lėšų poreikį apskaičiavo Tarnyba, remdamasi Tarnybos darbo apmokėjimo sistema.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Rengiant Įstatymo projektą, nuo 2022 m. lapkričio 9 d. iki gruodžio 9 d. apklausos būdu buvo konsultuojamasi su Lietuvos Respublikos gyventojais, akademikais, mokslininkais ir tyrėjais, praktikais, nevyriausybinėmis organizacijomis, profsąjungomis, valstybės institucijos ir įstaigos, siekiant sužinoti visuomenės nuomonę dėl Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo ir Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo pakeitimo poreikį, atsižvelgiant į praktikoje kylančius iššūkius dėl šių įstatymų nuostatų taikymo, ir įvertinti, ar teisinė apsauga nuo diskriminacijos Lietuvos Respublikoje yra veiksminga.

Įstatymo projektas 2025 m. lapkričio 24 d. buvo pristatytas Seimo Žmogaus teisių komiteto pirmininkui L. Šedvydžiui ir nevyriausybinių organizacijų atstovams iš „Mamos už LGBT“ vaikus“, Lietuvos moterų lobistinės organizacijos, Moterų informacijos centro, Transautonomijos, Lietuvos negalios organizacijų forumo, Diversity Development Group, Lietuvos žmogaus teisių centro, Žmogaus teisių stebėjimo instituto, Tolerantiško jaunimo asociacijos, Žmogaus teisių organizacijų koalicijos, Romų visuomenės centro. Pristatytam Projektui nevyriausybinių organizacijų iš esmės pritarė.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Reikšminiai įstatymo projekto žodžiai, kurių reikia jam įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, – „lygių galimybių kontrolierius“, „Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba“, „lygios galimybės“, „diskriminacija“, „diskriminacijos pagrindai“, „taikinimo procedūra“, „viešasis interesas“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.